

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030508 «Фінанси та кредит»
за спеціалізацією «Банківська справа»
на тему:
«Застава як гарантія повернення банківських позик»

Виконав: студент 4 курсу, групи 1
Факультету фінансів та банківської справи

Крапівной М. Ю.

Керівник: д.е.н., професор, завідувач

Кафедри банківської справи ОНЕУ

Л.В. Кузнєцова

ОДЕСА - 2019 року

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що сучасний етап становлення ринкових відносин в економіці України характеризується посиленням ролі банківської системи у стимулюванні економічного зростання, що визначається активізацією кредитних вкладень комерційних банків. Кризові явища у реальному секторі економіки, фінансовій та банківській сферах, призводять до галопуючого зниження кредитоспроможності більшості позичальників, впливаючи таким чином на повернення банківських позичок. Посідаючи головне місце в банківській діяльності, кредитування потребує ефективної організації та постійного вдосконалення управління забезпеченням банківських позичок. Тому трансформація стандартів управління забезпеченням банківських позичок, що впливає на підвищення ефективності управління сукупним кредитним ризиком, набуває особливої актуальності в сучасних умовах розвитку банківського бізнесу.

В економічній сфері, що динамічно змінюється, значна роль має відводитися підвищенню якості стандартів оцінки, розробці методології і трансформації забезпечувальних механізмів повернення кредитних ресурсів. Одним із таких інструментів є застава майна в матеріальній формі як спосіб забезпечення банківських позичок. Дослідження сутності забезпечення банківських позичок, методик оцінки та управління спрямоване на мінімізацію можливих втрат банку за позичковими операціями, створює необхідні умови для підтримки стійкого розвитку банківського сектора, а також створює передумови для економічного зростання в державі.

Метою дослідження був розвиток науково-методичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління забезпеченням банківських позичок з урахуванням ризиків, що притаманні процесу супроводження заставного портфеля банків, в умовах значної невизначеності функціонування банків.

Об'єктом дослідження є процес управління забезпеченням банківських позичок.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних положень щодо управління забезпеченням банківських позичок з урахуванням сучасних реалій.

Методи дослідження. Залежно від поставлених цілей і завдань в процесі дослідження використовувалися відповідні методи наукового пізнання: аналіз, синтез, систематизація та наукова абстракція, порівняння та спостереження.

Інформаційною базою дослідження виступають закони України, інші нормативно-правові акти центральних органів влади, зокрема, положення та інструкції НБУ, монографічні дослідження та наукові публікації економістів.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (61 найменування). Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки. Основний зміст викладено на 72 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗИЧОК БАНКІВ» було встановлено, що застава - це спосіб забезпечення виконання зобов'язань у вигляді майна та інших об'єктів цивільних прав (за винятком грошових коштів, що врегульовано діючим законодавством України), які перебувають у власності заставодавця і гарантують погашення позики чи інших цивільно-правових зобов'язань. При цьому варто відзначити, що заставодавець – це особа, яка передає своє майно в забезпечення взятих на себе зобов'язань. Іншими словами - боржник. Причому заставодавцем може бути і сам боржник, і інша особа, що дозволяє скористатися своїм майном з метою використання чужого зобов'язання. Заставодержатель - кредитор, якому майно передається за договором застави в якості гарантії повернення наданої позики. Предметом застави може виступати безпосередньо саме майно, яке передається на виконання зобов'язань.

Підстава для передачі майна в заставу виникає тільки при укладенні відповідної угоди між сторонами в письмовій формі. До числа обов'язкових умов договору застави відносяться: вид застави; оціночна вартість предмета застави; розмір і терміни виконання зобов'язань. При відсутності істотних умов договір визнається недійсним.

В якості предмета застави може виступати будь-яке майно боржника. Це може бути нерухомість, транспорт, вироби з дорогоцінних металів, цінних паперів, а також майнові права. При цьому варто відзначити, що законодавством України (наприклад Законом України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» від 04.09.2008 року №500-VI) в якості застави заборонено використовувати: нерухомість, речі та цінні папери, вилучені державою з обігу; земельні ділянки, що є державною або комунальною власністю; сільськогосподарські угіддя, що входять до фермерські або сільськогосподарські організації; культурні цінності, що є надбанням держави.

Те, який вид застави передбачено в договорі, впливає на розподіл прав і обов'язків між кредитором і позичальником. Всього в Україні існує два основних види:

1. Застава, що передбачає передачу майна заставодержателю (застава). У разі застави заставодавець - особа, яка надала майно, має право володіння цим майном, а в деяких випадках і право користування.

Заставадавець може здійснювати контроль за станом і порядком використання заставленого майна;

2. Застава, за яким майно залишається у особи, що його надав. Наприклад, застава товару в обороті.

Варто відзначити, що з ініціативи заставодержателя можуть бути обмежені права третіх осіб і власне позичальника на це майно.

У другому розділі «АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ ВИКОРИСТАННЯ БАНКАМИ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ ПОЗИК» автором був проаналізований склад кредитного портфеля ПАО «БАНК ВОСТОК» і його зміни за зазначений період. Було встановлено, що обсяг кредитного портфеля аналізованого банку з початку 2016 року (початкова дата аналізу – 01.01.2016) мав тенденцію до збільшення, що свідчить про збільшення обсягів кредитної діяльності, ступеня її ризикованості та агресивності. Частка резервів під знецінення кредитів з 2016 року збільшилася на 0,5%, що свідчить про збільшення ризикованості кредитного портфелю. При цьому варто відмітити, що ПАО «БАНК ВОСТОК» в цілому зорієнтований на кредитування корпоративного сектору.

В рамках даного дослідження автором було проведено аналіз існуючої практики роботи із заставами в процесі кредитування в Україні і Німеччині на аналізі анкетування обраних для цього дослідження респондентів. За результатами даного анкетування можна зробити висновок, що і в Україні, і в Німеччині оцінка вартості заставного забезпечення посідає малозначиме місце при оцінці кредитного ризику. Проте варто відзначити, що в рамках німецької банківської практики існує тісний взаємозв'язок між вартістю кредиту, що надається позичальнику і наявністю якісного забезпечення, на відміну від реалій української банківської системи. В Україні спостерігається недостатній розвиток заставного механізму, як якісного інструменту хеджування кредитних ризиків і існуюча недовіра до діючих методів вимірювання і прогнозування вартості застав. На базі німецької системи роботи із заставним забезпеченням, Україна може здійснити перехід на нові стандарти оцінки кредитних ризиків, що спричинить за собою необхідність структурної зміни всієї діючої кредитної політики вітчизняних банків, в тому числі і в сфері заставного забезпечення.

Основоположним критерієм на користь доцільності прийняття в заставу активів, які виступають забезпеченням за кредитами, є їх ліквідність, іншими словами об'єктивна можливість реалізації на вторинному ринку. При визначенні ступеня ліквідності необхідно виходити з принципу наявності або

відсутності перешкод для реалізації застави. На практиці вважається, що предмет застави повинен бути реалізований в строк, що не перевищує 180 календарних днів з моменту виникнення підстави для звернення стягнення на заставу. Ліквідність застави залежить від наступних факторів: технічний стан застави; територіальне розташування об'єкта-аналога застави, забезпеченість соціально-побутовою інфраструктурою, оточення об'єкта, інженерне забезпечення; ступінь віддаленості і зручність під'їзду до об'єкта; кількість потенційних покупців об'єкта застави в регіоні; наявність і кількість організацій, які торгують аналогами об'єкта застави тощо.

Високоліквідним вважається тип забезпечення, реалізація якого в разі невиконання або неналежного виконання зобов'язань клієнта перед банком можлива в позасудовому порядку за ринковою вартістю в мінімальні терміни. Для того щоб забезпечити необхідну ліквідність майна при несприятливому для банку сценарії реалізації застави (зниження попиту, падіння цін і т.д.), встановлюється дисконт - це процентна величина, на яку знижується ринкова або справедлива вартість застави, що включає в себе витрати банку, пов'язані з реалізацією застави.

У третьому розділі «ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕСПЕЧЕННЯМ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИЧОК» автором було встановлено, що застava майна є однією з найбільш поширених і надійних форм забезпечення повернення банківського кредиту. Проте варто відзначити, що банк може повернути власні кошти за умови невиконання боржником своїх зобов'язань за договором застави шляхом реалізації заставного майна залежно від рівня ліквідності і ризику предметів даної застави. За цієї умови формування диверсифікованого заставного портфеля дозволить банкам мінімізувати кредитні ризики.

Звертаючи увагу на значні відмінності окремих видів заставного майна, більшість банків України при кредитуванні клієнтів визначає їх використання шляхом виокремлення специфічних параметрів. Виходячи із цього, автором було проаналізовано переваги і недоліки окремо взятих видів забезпечення, а також встановлено основні етапи, які повинен пройти банк задля поліпшення якості свого кредитного портфеля за допомогою застав.

Автором було досліджено формулу розрахунку заставного дисконту, який залежить від виду забезпечення, рейтинга забезпечення, даних експертних оцінок та статистичної бази за заставним портфелем банку. Пр

цьому слід відзначити, що автором було досліджено методи розрахунку номінального та реального забезпечення. На основі даних розрахунків стає можливим визначення алгоритму і, як наслідок, проведення оцінки кредитного портфеля банку за критерієм забезпеченості.

Будь-яка позичка вважається забезпеченою, якщо дане заставне майно відповідає принципам забезпеченості: принципу адекватної оцінки, принципу ліквідності забезпечення, принципу юридичної адекватності та принципу адекватності розміру забезпечення. Дані принципи слугують своєрідним фундаментом для оцінки і аналізу заставного майна, що в свою чергу впливає на якість системи управління кредитними ризиками.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі на здобуття освітнього ступеня бакалавра наведено теоретичне узагальнення і вирішення завдань, які полягають у визначенні теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення управління кредитними ризиками на основі аналізу оцінки заставного майна.

За результатами виконаної кваліфікаційної роботи зроблено такі висновки:

1. Після вивчення сутності категорії «застава», було розглянуто основні підходи до її оцінки.
2. Визначено нормативно-правову базу.
3. Українські банки не мають однієї загальноприйнятої методики оцінки заставного забезпечення.

Модифікація методів управління заставним майном дасть змогу банкам України більш якісно формувати диверсифікований кредитний портфель задля мінімізації кредитних ризиків.